

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ МІСТЕЧКА МУРОВАНІ КУРИЛІВЦІ

Воловик В.М., доктор географічних наук, професор кафедри географії

Кухар А.А., студентка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальності 014 Середня освіта (Географія),

Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського

До етнокультурних ландшафтів містечок, які вимагають охорони і часткової музеєфікації пропонуємо віднести містечко Муровані Курилівці Вінницької області. У містечку Муровані Курилівці Вінницької області до часткової музеєфікації пропонується архітектурно-ландшафний комплекс маєтку. До нього входить існуючий палац з частинами замкових споруд, пейзажний парк, створений у XVIII сторіччі Д. Міклером [1]. Також до маєтку входять: арсенал (конюшня), три флігелі, замкові фортифікації XVI сторіччя, міст через річку Жван. Наявність белігеративних споруд дає підстави вважати, що вже в пізньому середньовіччі сформувалась їхня типова структура: підступи до захищеної природними оборонними рубежами ділянки на виступі надзапальної тераси (нижній замок) здійснювалась через ряд белігеративних споруд передової оборони (верхній замок і передзамче) (рис. 1).

Зараз під охороною держави знаходяться такі споруди: палац, арсенал (конюшня), флігель, укріплення замку, міст через річку Жван. Пропонуємо взяти під охорону: два флігелі XIX сторіччя і підвали втраченої забудови на нижньому дворі замку, каретну XIX сторіччя, будинок садівника на території давнього передзамча, стайні на господарському дворі, церкву XIX сторіччя.

Охороні повинні підлягати також усі історичні форми благоустрою на території комплексу – огорожі, мури, в'їзні брами, мощення, малі архітектурні форми. До категорії цінної забудови потрібно віднести історичну забудову містечка, що зберегла особливості традиційної архітектури регіону [2].

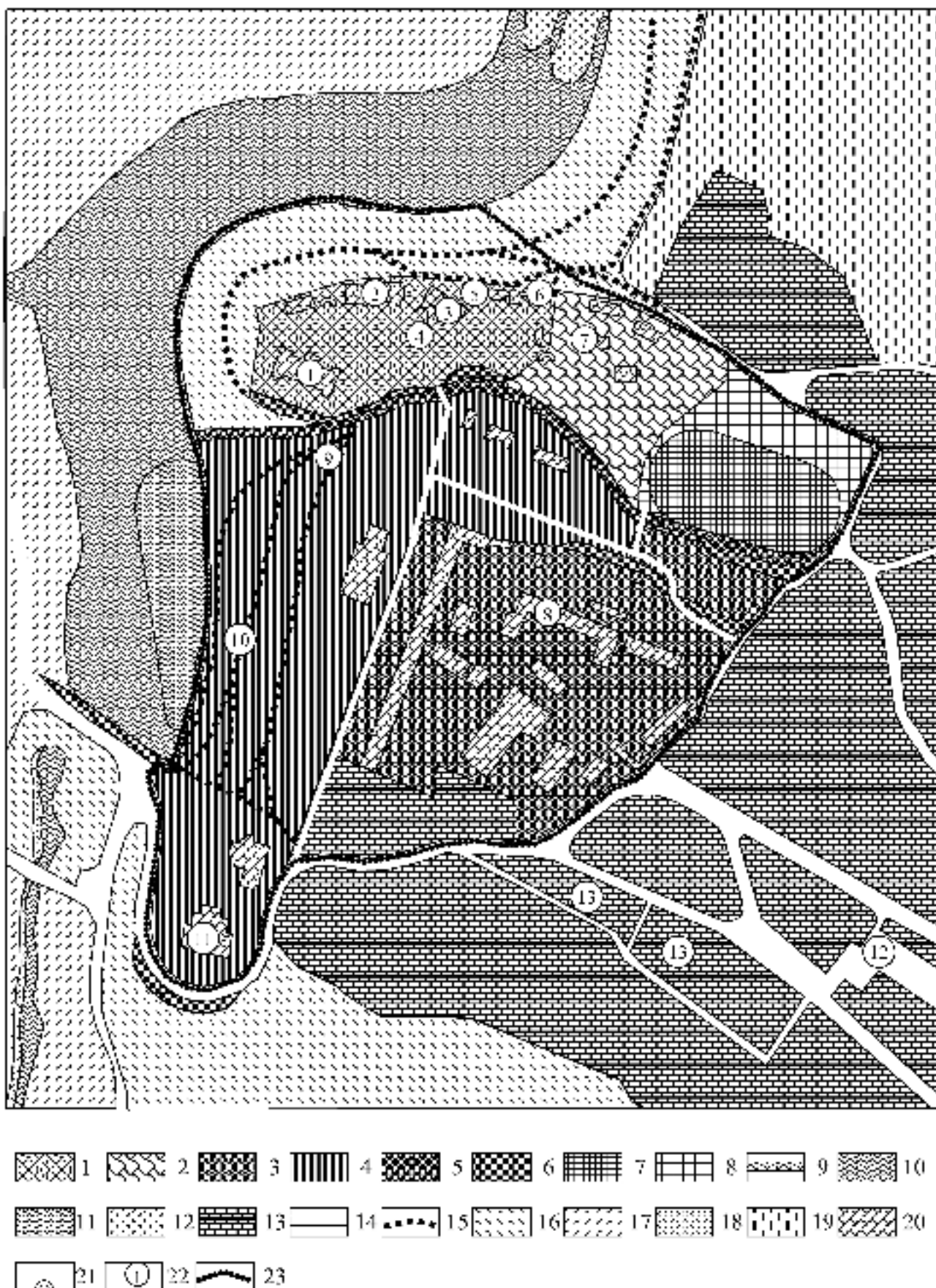

Рис. 1 Структура сучасних етнокультурних ландшафтів
містечка Муровані Курилівці Вінницької області [2]

Етнокультурні ландшафти садиби. *Схиловий тип місцевостей.* Урочища: 1 – пологий лесовий схил ($5-7^0$), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під двором замку; 2 – пологий лесовий схил ($5-7^0$), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під господарською територією; 3 – пологий лесовий схил ($3-5^0$), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під фільварком; 4 – пологий лесовий схил ($5-7^0$), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під парковими насадженнями; 5 – круті схили (30^0) та дно балки під різнотравними асоціаціями, чорною вільхою; 6 – круті схили ($30-60^0$) під різнотравними асоціаціями; 7 – пологий лесовий схил (3^0), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під різнотрав'ям (стадіон); 8 – пологий лесовий схил (3^0), вкритий сірими опідзоленими ґрунтами під різнотравними асоціаціями.

Водно-рекреаційні ландшафти. *Запlavно-русловий тип.* Урочища: 9 – річкове русло річки Жван, шириною 2-3 м, із заболоченим дном; 10 – ставок, глибиною 3-5 м, з мулистим дном; 11 – затоплений панський ставок, з мулистим дном; 12 – заболочена заплава з осоково-очеретяними асоціаціями.

Селитебні ландшафти. *Схиловий тип.* Урочища: 13 – малоповерховий тип ландшафтів містечка Муровані Курилівці на пологому лесовому схилі.

Дорожні ландшафти. *Схиловий тип.* Ландшафтно-технічні системи: 14 – асфальтована дорога містечка Муровані Курилівці. Урочища: 15 – ґрунтові доріжки парку, шириною 1,5-2 м.

Лісові ландшафти. *Схиловий тип.* Урочища: 16 – лісокультурні ландшафти (граб звичайний, дуб черешчатий) на пологому лесовому схилі ($5-7^0$), вкритому сірими опідзоленими ґрунтами; 17 – лісокультурні ландшафти (граб звичайний, дуб черешчатий, клен гостролистий) на сильно похилому лесовому схилі (15^0), вкритому сірими опідзоленими слабко змитими ґрунтами; 18 – стінки ($> 50^0$), складені лесоподібними породами, з сірими опідзоленими ґрунтами під насадженням грабу звичайного.

Сільськогосподарські ландшафти. Урочища: 19 – польові ландшафти на лесовому схилі, вкритими ясно-сірими лісовими ґрунтами під сільськогосподарськими угіддями.

Інші позначки. *Ландшафтно-технічні системи:* 20 – замок, господарські споруди фільварку; 21 – входи до пивниць втрачених пивниць; 22 – умовні позначки нумерації до споруд замку, господарської території, фільварку, містечка (1 – палац; 2 – будинок управителя; 3 – конюшня; 4 – флігель; 5 – возівня; 6 – каплиця; 7 – будинок садівника; 8 – конюшня; 9 – стіл; 10 – стілець; 11 – церква Різдва Пресвятої Богородиці; 12 – торговиця; 13 – єврейський штетл XVIII-XIX сторіч). *Межі:* 23 – садиби.

Предметом окремого опрацювання повинна стати забудова етнічних

кварталів містечка унікальних житлових будинків, шинків XVIII-XIX сторіч, розташованих при в'їзді до помістя.

При класифікації етнокультурних ландшафтів містечка виділено категорії: а) садиба (території пам'яток архітектури: дитинці, оборонна система замку, церква; територія пам'ятки садово-паркового мистецтва (парк XVIII-XIX сторіч); території деградованих ландшафтів маєтку (плодоовочевий консервний завод, стадіон, водосховище в заплаві ріки Жван); б) околиця садиби (територія цінних ділянок натурального ландшафту: заплава та схили долини ріки Жван; територія цінної історичної забудови містечка (квартали вздовж гостинця); садибна забудова на правому березі Жвану і забудова на східній межі помістя при давньому під'їзді до замку) [2].

Їх належне збереження може гарантувати тільки пристосування пам'яток до сучасних потреб. Наприклад, найпоширенішим способом збереження та використання фортифікаційних споруд, садибних і сакрально-тафальних ландшафтів є їх музеєфікація. Але цей метод можна застосовувати лише до добре збережених етнокультурних ландшафтів, на той час як більшість з них дійшли до нас у вигляді руїн. Подібні пам'ятки практично не підлягають реконструкції й тому для них є лише один вид використання – музеєфікація, яка передбачає консервацію таких решток з внесенням до системи туристичних маршрутів [1].

Музеєфікація замкових і садибних комплексів у містечках Поділля є найефективнішим методом збереження етнокультурної спадщини. Музеєфікація дозволяє долучати етнокультурні пам'ятки до туристичних маршрутів. Роботи з музеєфікації об'єктів польської та єврейської етнокультурної спадщини стимулюватимуть розвиток туризму в регіоні.

Список використаних джерел

1. Воловик В. М. Етнокультурні ландшафти містечок Поділля: [монографія] / В. М. Воловик. – Вінниця: ВНТУ, 2011. – 270 с.
2. Воловик В. М. Етнокультурні ландшафти: регіональні структури і природокористування: [монографія] / В. М. Воловик. – Вінниця: ТОВ «Вінницька міська друкарня», 2013. – 464 с., іл.